

УДК 351.746.1(477):81'272:811.161.2'35

<https://doi.org/10.62664/cpa.2025.02.07>

Володимир ДЕМЧЕНКО,

доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування

Херсонський національний технічний університет

кандидат філологічних наук, доцент

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1841-7798>

Іван ЛОПУШИНСЬКИЙ,

завідувач кафедри публічного управління,

адміністрування і національної безпеки

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

доктор наук з державного управління, професор,

заслужений працівник освіти України

ORCID <http://orcid.org/0000-0002-7460-7476>

Олена КОВНІР,

представник служби соціальних послуг в окрузі Хеннепін,

Міннеаполіс, штат Міннесота, США

кандидат педагогічних наук, доцент

ORCID <http://orcid.org/0000-0003-0574-2903>

(© ДЕМЧЕНКО В., ЛОПУШИНСЬКИЙ І., КОВНІР О., 2025)

ЗМІНИ В ПРАВОПИСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті через призму актуальних подій в Україні та історичних передумов нинішньої ситуації розглянуто проблему засмічення української національної мови калькованими російськомовними формами й моделями, що є не лише об'єктивним результатом історичної двомовності, але й

результатом суб'єктивного негативного ставлення імперії та її очільників до України та українців, що призводило до випадків лінгвоциду й етноциду, зумовлених відповідною імперською політикою. Простежено визначальний зв'язок між поняттями «українська національна ідентичність», «українсько-російська двомовність», «імперська сутність російської мови», «структурна стійкість української мови» і, зрештою, «відхід від російської мови та культури» в контексті спротиву Українського народу імперській терористичній агресії. Зазначено, що цю агресію спрямовано серед іншого й на нівелювання (усунення, знищення) української мови як чи не найголовнішого чинника загрози існуванню російської / совєтської імперії як такої. Доведено, що структуру української мови значно порушує її діловий/науковий стиль, яким пишуться державні документи (закони й підзаконні нормативно-правові акти), оскільки його найбільшою мірою засмічено російськомовними кальками. Наведено конкретні приклади можливих змін у правописі української мови. Зроблено висновок, що нова редакція Українського правопису, навіть кодифікувавши питомі українськомовні форми та моделі на місці кальок, принципово не змінить ситуацію, оскільки на це відреагують лише фахівці-мовники. Для того ж, щоб ці зміни усвідомило суспільство, потрібен буде великий онлайн-словник, доступ до ресурсів якого буде зручним і легким для будь-якого користувача. Водночас, і це ще не все: потрібне належне усвідомлення громадянами України того, що оновлена національна (державна) мова є також зброєю проти ворога-імперіаліста.

Ключові слова: українська мова, конституційний статус державної мови, захист мови, мовна структура, українська національна ідентичність, українсько-російська двомовність, імперська російська мова, російськомовне калькування, відхід від російської мови та культури, національна безпека, функціонування української мови як державної,

російсько-українська війна, терористична агресія, діловий/науковий стиль мови.

Volodymyr DEMCHENKO,

Associate Professor of the Department of Public Administration
and Local Self-Government

Kherson National Technical University

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1841-7798>

Ivan LOPUSHYNSKYI,

Head of the Department of Public Management,

Administration and National Security

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Doctor of Sciences in Public Administration, Professor,

Honored Worker of Education of Ukraine

ORCID <http://orcid.org/0000-0002-7460-7476>

Olena KOVNIR,

Human Services Representative at the Department of Human Services

Public Health, Hennepin, Minneapolis, Minnesota, USA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

ORCID <http://orcid.org/0000-0003-0574-2903>

(© DEMCHENKO V., LOPUSHYNSKYI I., KOVNIR O., 2025)

CHANGES IN UKRAINIAN SPELLING

AS A FACTOR OF NATIONAL SECURITY

The article, through the prism of current issues in Ukraine and the historical prerequisites of this situation, examines the problem of the contamination of the Ukrainian national language with copied Russian-language forms and models, which is not only an objective result of historical

bilingualism, but also a result of the subjective negative attitude of the empire and its leaders towards Ukraine and Ukrainians, which led to cases of linguocide and ethnocide caused by the corresponding imperial policy. The defining connection between the concepts of «Ukrainian national identity», «Ukrainian-Russian bilingualism», «imperial essence of the Russian language», «structural stability of the Ukrainian language» and, ultimately, «departure from the Russian language and culture» in the context of the resistance of the Ukrainian people to imperial terrorist aggression is traced. It is noted that this aggression is aimed, among other things, at leveling (eliminating, destroying) the Ukrainian language as perhaps the most important factor threatening the existence of the Russian / Soviet empire as such. It is proven that the structure of the Ukrainian language is significantly violated by its business/scientific style, in which state documents (laws and by-laws) are written, because it is most littered with Russian-language calques. Specific examples of possible changes in the spelling of the Ukrainian language are given.

It is concluded that the new edition of the spelling, even codifying specific Ukrainian-language forms and models in place of calques, will not fundamentally change the situation, because only language specialists will react to it. In addition, in order for society to realize these changes, a large online dictionary will be needed, access to the resources of which will be convenient and easy for any user. But that's not all: citizens need to be aware that the renewed national (state) language is also a weapon against the imperialist enemy.

Key words: *Ukrainian language, constitutional status of the state language, language protection, language structure, Ukrainian national identity, Ukrainian-Russian bilingualism, imperial Russian language, Russian-language calque, departure from the Russian language and culture, national security, functioning of the Ukrainian language as a state language, Russian-Ukrainian war, terrorist aggression, business/scientific style of language.*

Постановка проблеми. Відповідно до Конституції України від 1996 року українську мову кодифіковано як державну [12], оскільки українців за результатами перепису населення 2001 року фіксується 77,8%, їхня держава має назву «Україна», тобто є унітарною. Додамо до цього, що після вторгнення російських терористів українцями стали себе ідентифікувати 92% опитуваних громадян [23], тобто можна спрогнозувати після закінчення війни ще більшу частку, оскільки нова (оновлена) ідентичність (за визначенням — *«національна/громадянська»*) вже не залежить від етнічного походження громадянина України. Це положення декларовано в ухваленому 13 грудня 2022 року Законі України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» [19].

Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 2019 року, поряд із домінантою захисту національної мови в публічному просторі в функційній та правовій площинах, фіксує також положення про захист її структури, на що раніше не зверталось особливої уваги, хоча ті ж кальковані російськомовні форми руйнують закони (структуру) української мови, а також логіку окремих слів і словосполук [17]. У цьому Законі наведено позиції щодо уникнення *«вульгаризації»* державної мови та щодо заміни *«іношомовних запозичень»* на питомі українські слова й словосполук, що ми розуміємо як вимогу прибирання російськомовних кальок, які й вульгаризують національну мову [17].

Проте такі декларації в Законі 2019 року не конкретизовано щодо саме російськомовних кальок, хоча вже за п'ять років до його ухвалення росія показала своє агресивне щодо України обличчя. Тобто вважаємо, що після словосполучення *«іношомовні слова»* потрібно було додати, зокрема *«російськомовні»*. Що ж до *«вульгаризації мови»*, то це може виявлятися не

лише в умисній її суржикізації (для прикладу — у комедійних шоу чи кінофільмах), але й у мовленні публічної особи — етнічного росіянина, який вимушений відповідно до цього Закону використовувати важку для себе українську мову. Вона в його фонетичній артикуляції виглядає саме вульгарно.

Отже, наведені чинники доводять негайну потребу змін у правописі української мови в напрямку усунення російськомовних калькованих форм, які порушують закони нашої національної мови та логіку семантичних конструкцій, що в текстах нормативно-правових актів є абсурдними в контексті актуальної російської агресії на територію України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом проблематика очищення української національної мови від імперських нашарувань, зокрема російськомовних калёк, привертає все більше уваги наших науковців. Так, П. Гриценко аналізує сучасні проблеми української мови в різних контекстах [6], Т. Бевз відзначає цю проблему в контексті російської пропаганди [2], Т. Винарчук з'ясовує історичні передумови імперського впливу з боку російської мови на українську [5], Н. Малярчук аналізує дані переписів населення від 1926 року як доказ домінування українців в етнічній структурі населення України [13], С. Савойська, В. Панібудьласка, А. Тугай досліджували сучасне функціонування української мови в царині освіти [21] та ін.

Ця проблематика конкретизується в розгляді питань українсько-російської двомовності, яка впродовж 300 років характеризує мовно-національну ситуацію в Україні як певною мірою унікальну в міркуваннях світової соціолінгвістики. Проблеми такого білінгвізму розглядає Б. Ажнюк (у контексті євроінтеграції України) [1], А. Велика (у контексті сучасної мовної політики в Україні) [4], Н. Димніч (у контексті мовної агресії росії) [9], І. Іванов (у контексті політичної ідентичності) [11],

О. Новікова, К. Пономаренко (у контексті двомовності на Донеччині) [15], Л. Ставицька та ін. (лінгвосоціокультурний аспект білінгвізму) [22]. До таких досліджень долучилися й ми, розглянувши проблеми ономастики в системі української мови в контексті розвитку національної ідентичності та загальних проблем державної мови [7; 8].

У колі таких усеохопних і багатоаспектних досліджень, що здійснювалися ще до повномасштабного вторгнення російської федерації на автохтонну й суверенну територію України, майже немає безпосередньо пов'язаних із національною безпекою, а тому тематика очищення правопису української мови від російськомовних калькованих форм саме в контексті національної безпеки потребує теоретичного аналізу та практичних висновків.

Мета статті — визначити найбільш актуальні пропозиції щодо змін у правописі української мови, які зумовлені потребою очищення нашої національної/державної мови від російськомовних кальок, зокрема найбільшою мірою — у діловому/науковому її стилі, яким складаються державні закони.

Виклад основного матеріалу. Насамперед з'ясуємо деякі терміни, якими послуговуватимемося у цій статті. Такою є, скажімо, провідна ознака попередньої держави — *«радянська»* (використовується у складі словосполук за словами *держава, ідеологія, система* тощо), яка є фальшованою — не відповідає своїй дійсності, оскільки жодної влади ради всіх рівнів на той час не мали порівняно з диктатурою партії більшовиків. Саме тому використовуємо відповідник *«совєтська»* згідно з переданням англійськомовної кальки *soviet*. Цей відповідник уже використовується в інтернет-мережах (для прикладу — на каналі «Реальна історія») і є логічним у такому контексті.

Ще один термін, який заслуговує на увагу в наших умовах, — також фальшована *«федерація»* (як і попередні *соціалістична, республіка,*

народна тощо, які не відповідають сутності пріоритетності народу й людини). Квазіформа «*федерація*», поширена в соціальних мережах, на нашу думку, може цілком аргументовано вживатися на позначення російської держави (хоча й ознака «*російська*» стосовно тієї країни є неправильною, оскільки є нагло присвоєною Петром I — як, скажімо, титул імператора, що мав бути накладений візантійськими церковними ієрархами, а не підвладними московськими).

Останній приклад доводить пріоритетність самої стратегії на відхід від російської мови, культури й загалом системи духовних цінностей (хоча вживати ознаку «*духовний*» стосовно агресора-терориста, певно, є абсурдом). За цією стратегією деякі грубі форми й навіть матизми, застосовані до ворога, який переступає всі загальнолюдські моральні межі, можна й потрібно застосовувати, у всякому разі в медіапросторі. З іншого боку, маємо деякі квазіформи, що вже кодифіковані в науковій субмові, попри їх сленгову чи кальковану природу. Для прикладу, це ознака «*просунутий*» на позначення рівня володіння англійською мовою та ознака «*нікчемний*» на позначення недійсного акта в юридичній субмові. Тобто тут ніхто навіть не консультувався щодо їх упровадження, хоча в першому разі це калькований російськомовний сленгізм (*продвинутый*), а в другому порушення головного принципу термінології — однозначності («*нікчемний*» — загальноприйнята негативна ознака людини). Принагідно зазначимо, що досить частотний нині термін «*виклик*» також порушує цей принцип, оскільки задовго до впровадження цієї кальки (від рос. «*вызов*») цей віддієслівний іменник (від «*викликати*») вже мав інше значення, аніж «*проблема*», «*загроза*».

Звісно, питання мовної державної політики вирішуються мовним законодавством, і Закон про мови в Українській ССР 1989 року вже декларував статус української мови як державної, а також розширення меж її функційного застосування на українській території [18]. Нині ми вже

розуміємо причини тих декларацій — намагання будь-яким чином зберегти советську імперію, навіть надавши Україні таких небачених повноважень (хоча можна десь побачити паралель із політикою «коренізації» 20-х років минулого століття), проте не можемо не відзначити, що заходи функційного розширення позицій української мови, на які було виділено 15 років, усе ж таки впроваджувалися, хоча й частково, й не повсюдно.

Надалі — уже після кодифікації зазначеного статусу в Конституції 1996 року — відбувалися спроби на всіх рівнях держави, не зачіпаючи цього статусу, дозволити й російській мові функціонувати в публічному просторі. Це робили проросійські сили, використовуючи свої владні ресурси, що призводило до набуття цією мовою статусу «*другої офіційної*» (реально — першої), який затверджувався на засіданнях деяких місцевих рад депутатів. При тому були навіть випадки прямої дискримінації українськомовних працівників, для прикладу — у донбаському регіоні.

Крім того, були спроби провести й новий мовний Закон із відповідним положенням щодо російської мови (проект С. Ківалова та С. Фабриканта від 04 червня 2014 року «Про офіційний статус російської мови в Україні»), автори якого маніпулювали головним аргументом російської пропаганди — терміном «*російськомовні громадяни*» [16], що призвело до розгляду цього питання в Конституційному Суді України, який у рішенні від 14 липня 2021 року проголосив, що Україна є унітарною державою, і через це немає жодних передумов для запровадження якоїсь «*офіційної*» двомовності. І найголовніше — декларував такий імператив: «*пропаганда або інша практична діяльність, спрямована на юридичне запровадження в Україні другої державної мови... в будь-якій ділянці публічного спілкування... є несумісними з конституційно визначеним статусом української мови як державної*» [20].

Якщо говорити простими словами, можна пояснити дві площини цього конфлікту: по-перше, в умовах так званої мовної війни, що триває вже 300 років, нині українська мова повертається на свої втрачені в умовах імперії позиції, коли вона офіційно заборонялася та утискала, тобто відновлюється історична справедливість; по-друге, країна є етнічною територією, де споконвіку живуть українці (колись — українські племена полян, деревлян, білих хорватів, уличів та ін.), які складають нині до 80% населення. Тому логічно така країна має назву Україна, а її державною (єдиною офіційною) мовою є українська. Не заглиблюючись в історію терміна «*Русь*» зазначимо, що впродовж півтисячоліття ця назва паралельно з назвою *Україна* в Європі асоціювалася лише з означеною вище територією. Ремарка: якщо провести аналогію з конфліктом щодо назви балканської Македонії, то можемо спрогнозувати нову назву на геополітичній мапі світу — *Східноросійська федерація*.

Попри те, що українська мова отримала певну перемогу над російською у споконвічному змаганні, затвердившись у функційному колі «*управління – освіта – культура – бізнес*», і навіть у Церкві отримала перевагу, ця перемога мала нестійкий характер, і агресор певно вважав, що своїм вторгненням поверне всю ситуацію назад. Тобто остаточним кроком мало стати не зазначене вище рішення Конституційного Суду, а новий мовний закон. І ось зрештою — через 30 років після виходу того ще «*совєтського*» Закону, через 28 років після постановня незалежної держави Україна, через 23 роки після конституційного утвердження української мови як державної — Верховна Рада ухвалила Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [17]. Можемо лише констатувати, скільки втрачено часу через нерішучість влади, при тому що ця нерішучість так і не допомогла уникнути прямої агресії з боку політичної метрополії.

У цьому Законі, що має захищати нашу мову, встановлено, що єдиною державною (офіційною) мовою в Україні є українська, що цей статус є невіддільним чинником унітарної держави, що жодні підзаконні акти, зокрема органів місцевого самоврядування, змінити цю ситуацію не можуть, що публічне використання української мови є обов'язковим на всій території України, що виняток складають лише приватне спілкування та конфесійне. Такі вимоги аргументуються потребами зміцнення національної ідентичності, збереження національної культури, історичної пам'яті, забезпечення її функціонування як державотворчого чинника [17].

Відповідно до сфер обов'язкового вживання української мови Закон визначає конкретне коло осіб, які її використовують у своїй діяльності. Це, зокрема, вищі посадовці, народні депутати, публічні службовці органів державної влади та органи місцевого самоврядування, працівники місцевих публічних адміністрацій, Національного банку України, військовослужбовці та правоохоронці, інші особи, яким присвоюють спеціальні звання, працівники прокуратури та суду, а також особи, які претендують на такі посади.

У межах завдання, що ми вирішуємо в цій статті, важливим є розділ Закону, присвячений підтримці української мови через сприяння її застосуванню відповідно до чинного Українського правопису й інших стандартів державної мови, запобігання її вульгаризації змішування з іншими мовами, а також уживання українських відповідників, замість іншомовних слів, словосполук, зокрема термінів, а також сприяння обізнаності громадян про такі зміни.

Ще раз повторимося: не зрозуміло, чому так завуальовано говориться про «змішування з іншими мовами», тобто про російськомовне калькування, при тому що це 2019 рік, і мільйони донбасівців уже свою негативну роль відіграли, тобто немає кого страхатися на наступних

виборах. Проте таке недоговореність призвела до дальших, більш рішучих висловів і рішень, на кшталт *«відхід від російської мови та культури»*.

Ще один важливий документ, пов'язаний із мовною сферою й, зокрема, положенням з означеного вище Закону щодо застосування мови *«відповідно до чинного правопису»*, — це сам Правопис української мови, що є мовним стандартом зі статусом Закону. Його також було оновлено 2019 року, але також він відтворював таку собі компромісну версію змін у мові. Серед найбільш помітних можемо відзначити *«проект»* (як логічну зміну в однокореневій групі з *«об'єктом»* і *«суб'єктом»*), *«священник»* (логічний відповідник до прикметника *«священний»*), модель *«пів міста»* (логічне передання семи *«половина»*), модель *«ексміністр»*, *«мініпристрій»*, а також варіативні правила щодо вибору в парах на кшталт *«ефір – етер»*, *«радості – радости»*, *«до Львова – до Львову»*, *«аутентичний – автентичний»* тощо. Такої вибіркості не може бути в жодних правилах, а в Законі — апріорі, оскільки це є порушенням його принципів.

Що ж до написання разом слів на кшталт *«ексміністр»*, то в правописі дається низка прикладів, які не можуть охопити навіть часто вживані. Для прикладу, термін *«медіа»* має чимало похідних форм, що за традицією пишуться з дефісом, але відповідно до Правопису мають вживатися одним словом: *«медіаплатформа»*, *«медіаслужба»*, *«медіазасоби»* тощо. Аналогічно — *«пресслужба»*, *«пресаташе»* тощо. Дехто намагається їх розмежувати за певними диференціальними семантичними ознаками, проте має бути чітке правило або об'ємний словник (звісно, онлайн). Гадаємо, цим мусить займатися Національна комісія зі стандартів державної мови, представники якої постійно наголошують на своїй головній (єдиній?) функції — проведення мовних іспитів для публічних службовців.

Щодо чинного Українського правопису, то зауважимо, що перед його укладенням було оголошено про надсилання науковцями країни своїх пропозицій, проте сумніваємося, що ці пропозиції належним чином було враховано (у цьому ми пересвідчуємося на власному прикладі). Саме тому деякі невдоволені цим авторитетні вчені, зокрема К. Городенська та П. Гриценко, усілякими засобами намагалися виправити ситуацію, уносячи зміни до мови законів. Так, за ініціативною Конституційного Суду та з їхньою участю 2025 року було укладено Мовний коментар до Конституції України та інших нормативних актів (за редакцією Павла Гриценка та Сергія Головатого), де трансливалися деякі зміни — для прикладу, введення логічних форм *«академічний»*, *«технологічний»*, *«функційний»* тощо [14]. Проте ті ж науковці-юристи не сприйняли пропоновані зміни, не вважаючи Коментар підзаконним актом.

Саме тому постала нагальна потреба укладення нового Українського правопису, що ініційовано наприкінці 2025 року Верховною Радою України з провідним аргументом розпочати з наступного року *«нову еру шрифтотворення»*, чого ми чекали від самого початку впровадження чинного Правопису 2019 року. Це є частиною роботи з *«українізації текстів українського законодавства»*, що має на меті усунення росіянізмів та кальок у нормативно-правових актах, а також створення єдиної системи перекладу юридичних термінів. Метою цього нововведення є забезпечення мовної незалежності українського законодавства, зробивши при цьому його точним, сучасним і конкурентоспроможним, особливо в контексті підготовки до членства в Європейському Союзі [25].

Саме тому проілюструємо, які зміни можна внести до цієї редакції (чи, іншими словами, з чого формувати новий Правопис). Зауважимо, що серед таких пропозицій є й наші особисті, і тому вони можуть і не бути прийняті укладачами.

Диференціюємо ці пропозиції на орфографічні та лексичні, оскільки другі не підлягають правописним нормам, а мають просто фіксуватися в словниках. Так, термін *«поліцейський»*, що є головним у Законі про Національну поліцію 2017 року, не лише порушує закон української мови про іменникову форму назв посад, але й повторює російськомовну форму, чого в жодній іншій країні більше немає (усі інші мають похідні іменникові форми від *«поліцай»*). Тому пропонуємо як зміну до цього Закону варіанти *«поліцай»* або *«поліціант»* (похідний прикметник — *«поліційний»*). Те саме стосується й назв професій *«пожежний»* і *«лісничий»*, що також варто замінити на власне українські *«пожежник»* та *«лісник»*.

Потрібно віднайти механізм упровадження питомих українськомовних слів, замість російськомовних кальок. Для прикладу, калькований термін *«спір»* має бути замінено на *«суперечку»* (*трудова суперечка, адміністративна суперечка* та прикметникова форма *суперечкові* (відносини); *головуючий* (у засіданні) — на *голова* (засідання), *керуючий* (справами) — *керівник*. Те ж саме потрібно зробити зі словосполучками: *у цьому році, у 2025 році* — *цього року, 2025 року*; *у зв'язку з* — *через*, *стратегічна ціль* — *стратегійна мета*; *з початку* — *від початку*, *з ... року* — *від ... року*; *у тому числі* — *зокрема*; *у першу чергу* — *насамперед*; *проведено* (аналіз) — *здійснено* (аналіз), *проаналізовано*; *виступає в ролі...* — *виконує роль, постає, є...*; *той чи інший* — *певний*; *крім того, поряд із тим* — *також, наприклад* — *для прикладу* (як англ. *for example*). У цих парах не подаємо російськомовного оригіналу, оскільки це чітко видно з поданої на першому місці кальки.

У межах Українського правопису потрібно внормувати написання власних назв, зокрема множинну форму не писати з великої літери (окрім прізвищ — скажімо, родина *Петренків*). Отже, правильними формами є *Збройні сили України, Кабінет міністрів України*. У цьому напрямку

можна переглянути взагалі традицію всі слова в назвах центральних владних органів і осіб писати з великої літери (Верховна рада, Верховний суд, Конституційний суд тощо, а можливо, й президент України, прем'єрміністр України тощо).

Потрібно внормувати відповідно до положення чинного Українського правопису української мови варіативний вибір на користь варіантів *етер, катедра, авдіальний* (а можливо, й *авдіальний*), *незалежності* тощо — для уніфікації вже кодифікованих форм з історично правильними *театр, метод* (а також ім'я *Методій*, а не *Мефодій, Ничипір, а не Никифор*), *категорія, тема* тощо.

Відповідно до правил ортографії варто утвердити в мовній практиці (зокрема в текстах державних актів) правильне написання складних прикметників моделі «...-правовий» як *публічноправовий, адміністративноправовий, міжнародноправовий* (оскільки походять вони від словосполучки ... *право*), а також *приватноправовий* (правильніше — *окремоправовий*), *загальноправовий*.

До того ж потрібно внормувати й інші моделі складних слів. Для прикладу: *індивідуальноорієнтований, загальноприйнятий, конкретнонауковий, критичноналаштований* тощо.

Прикметникова форма від термінів латинського та грецького походження на *-ія* утворюється за допомогою суфікса *-н-* і закінчення *-ий*: *стратегія* — *стратегійний*, (а не *стратегічний*, як у російській мові).

Отже, має бути *академічний, технологійний, функційний, раційний, аналогічний, ідеологічний, морфологічний* тощо — як уже кодифіковані *редакційний, диференційний, сесійний, сенсаційний, позиційний, корупційний* тощо.

У разі кодифікації таких прикметників похідними дієсловами будуть *позиціювати, функціювати, диференціювати* тощо.

Серед проблемних форм — *територійний* (від *територія*), *імперійний* (*імперія*), *колонійний* (*колонія*), *азійський*, *азієць* (*азія*), *історійний* (*історія*), а також *наційний* (від *нація*), при тому що *надійний* (від *надія*) жодних заперечень не викликає.

Також потребують унормування й мовні одиниці на кшталт *матеріальний* (від *матерія*), що може перетворитися на *матер'яльний*, *матеріальний* чи й *матерійний* (оскільки цей термін латинського походження має індоєвропейський етимон «*мати*»).

Можна запропонувати й зміни до пунктуації, оскільки там також є чимало стереотипів, що походять від «*великоросійського*» канцеляриту і є семантично нелогічними. Для прикладу, відповідно до положення чинного Українського правопису «*тире у простому реченні*» (п. 5 в) має бути тире «*між узагальнювальним словом і однорідними членами речення*», а не двокрапка, як це заведено за замовчуванням (учителі навчають дітей керуватися запитанням «*а саме*»). Пропонуємо переглянути правила написання саме двокрапки, що можлива між сурядними частинами у складносурядному реченні, але у складі простого речення майже неможлива.

У цьому ж напрямку варто переглянути правила виокремлення вставних слів, що часто виокремлюються суто формально, а не за змістом (для прикладу — *зокрема*, *можливо*, які семантично прив'язані до наступного слова як частка).

Дуже важливою проблемою є виправлення помилок у прізвищах української ономастичної системи, що потребує певного імперативного державного акта, який враховуватиме юридичні аспекти такого процесу. Тут має бути дотримано правила написання суфіксів *-ич-*, *-ик-*, *-иц-*, а також твердості кінцевого *-р*, м'якості *-ц* тощо. Отже, має бути *Калиниченко*, *Малик*, *Криницин*, *Чижмар*, *Коломієць*. Тобто всі ці прізвища

має бути записано відповідно до правил сучасної української літературної мови.

У цьому напрямку варто переглянути можливість українізації російських прізвищевих форм, як це роблять у Прибалтиці, на кшталт *Іванів (Іванов), Біликів (Бєліков), Біляїв (Бєляєв), Василів (Васильєв), Олексіїв (Алексєєв), Малинин (Малінін), Сербин (Сербін)* тощо. Проте, відповідно до демократичних традицій треба зважити й на бажання (а насамперед на усвідомлення носіями цих прізвищ своєї приналежності до української нації) та бажання змінити свої прізвища таким чином. Потребують також українськомовного прочитання й відповідно — написання й такі прізвища, як: *Ніколаєнко, Сіленков, Погорєлов, Гатілов, Матвєєнков, Серков, Акімченков* та ін., оскільки всім добре відомо, що це є ніщо інше, як спотворені свого часу (примусово або добровільно) українські прізвища *Миколаєнко, Силенко, Погоріло, Гатило, Матвієнко, Сірко, Якимченко*.

Аналогічно потрібно розглянути питання про вноормування й системи імен, де дозволені свого часу російські форми *Дар'я, Альона, Філіпп, Нікіта, Данііл* й подібні деформували не тільки українську орфографію, а й етимологічну логіку, коли *Христина* (за значенням «християнка») отримала непрозорий відповідник *Крістіна*, що асоціюється лише з іншомовним етимомом, оскільки корінь *кріст-* на давній етимон ніяк не вказує.

Нагадаємо, що всі пропоновані вище зміни стосуються російськомовних кальок, тобто, позбавившись цих форм, ми отримуємо очищену мову, зокрема її діловий/науковий стиль, від нелогічних чужих нашарувань, що там функціювали мінімум одне сторіччя.

Якщо новий Український правопис урахує хоча б певну частину подібних пропозицій, то реакція суспільства може бути й негативною, зокрема шкільних учителів/вчительок або так званих «диванних

філософів», які в усьому розбираються — від мікросхем до ортографії. Опоненти висловлюватимуть й аргумент щодо неготовності пересічних громадян до оновленої мови. Проаналізуємо актуальний стан і спрогнозуємо можливу реакцію громадськості на наші аргументи щодо відходу від російської мови, зокрема й радикальними засобами.

В. Васютинський наводить результати дослідження Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, що здійснювалися впродовж 2007–2010 років і були присвячені питанню *«інтеграції російськомовної спільноти в українське суспільство»*. У південно-східних регіонах країни здобуті дані засвідчили сприйняття такими громадянами своєї російської мови як своєрідного оберегу, що протистоїть втраті ними ідентичності [3]. Відразу зауважимо: а чи зрозуміли вони значення терміна *«ідентичність»*? І якщо так, то яку саме ідентичність мають на увазі? Гадаємо, що ніяк не російську, а якусь, певно, совєтську (великороську), а у вимірах імперії — колонізаторську, оскільки тоді їй протистоїть ідентичність аборигенів — місцевих жителів, для яких українська мова є рідною.

Натомість, відразу після повномасштабного вторгнення російських агресорів опитування, організовані Київським міжнародним інститутом соціології, засвідчили, що майже ніхто не вважає, що існують якісь проблеми з використанням російської мови, хтось утискає т.зв. *«російськомовних»* громадян і примушує їх розмовляти українською мовою [24]. Звісно, про публічних осіб тут не йдеться, оскільки якщо вони обрали роботу в публічній сфері в Україні (управління, депутатство, бізнес, освіту, спорт, культуру, правоохоронну тощо), то мусять дотримувалися вимог її законодавства, за якими вони зобов'язані використовувати державну мову, зокрема в спілкуванні з громадянами, публічних виступах (інтерв'ю, пости в електронних мережах тощо).

З іншого боку, за результатами опитування від компанії *Gradus Research*, відзначається тенденція щодо збільшення кількості громадян, які свідомо переходять на українську мову в повсякденному спілкуванні, зокрема з дітьми в сім'ї. Ця частка вже за рік війни збільшилася від 43% до 61% (і не лише в Києві — на 23%, а й на півдні країни — на 19%) [10]. А за результатами дослідження соціологічною групою «Рейтинг» 2022 року понад 90% відсотків опитаних ідентифікували себе як українці (за переписом населення 2001 року — 78%) [22]. Тобто російсько-українська війна зумовила принципові зміни в ідентичності українців, серед яких навіть носії материнської російської мови ідентифікують себе виключно як українців. Звісно, новий перепис населення, що буде обов'язково проведений після завершення російсько-української війни, засвідчить ці зміни офіційно.

Ще 1993 року ми також проводили такі соціолінгвістичні дослідження, де одним із питань було визначення ближньої перспективи для української мови як державної та вибору українськомовного навчання для власних дітей (для молодих анкетованих — у перспективі). Загальні результати виявили за першою позицію 94%, а за другою — 85% від усіх анкетованих [7, с. 90] — повною мірою позитивний вибір ще на початку української державності. Тобто люди ще тоді готові були до домінування української мови в усіх сферах життєдіяльності. Водночас, ця потенція залишалася теоретичною 30 років, перейшовши в практичну площину лише після початку повномасштабного вторгнення російських агресорів — такі наші реалії.

Висновки. Розглянувши потребу змін в Українському правописі в контексті очищення нашої мови від російськомовних калёк, що посідають значне місце в текстах державних документів і наукових праць, можемо зробити такі висновки:

1) ці зміни можна диференціювати за певними напрямками:

унормування вже чинних правил, яких мовці не дотримуються «за традицією» (а це традиція «*великоросійського канцеляриту*»), зокрема в написанні складних слів;

упровадження нових моделей відповідно до логічного виміру, зокрема прикметників на кшталт *технологійний* (від *технологія*), *стратегійний* (від *стратегія*);

уніфікація моделей, що писалися по-різному, зокрема *катедра*, *міт*, *етер* (як *театр*, *метод*, *категорія*);

виправлення помилок у прізвищах, що належать до української ономастичної системи, зокрема написання суфіксів *-ик-*, *-ич-*, твердого *-р*;

2) після укладення й опублікування нового Українського правопису потрібно негайно створити великий словник (онлайн), лексичний склад якого буде очищено від калькованих форм (на кшталт *спір*, *необхідність*, *у тому числі*, *задача*, *рисунок*);

3) на всіх рівнях публічної комунікації роз'яснювати громадянам головний принцип правописних змін — відхід від російської мови, що довгий час була (і є) ідеологічною зброєю ворога-агресора, який уже понад три роки вбиває цивільних українських громадян, і зокрема дітей — нове покоління демократичної України, яке має розбудовувати нашу державу за європейськими, а не російськими традиціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажнюк Б. Європейська хартія — європейська двомовність. *Народна творчість та етнологія*. 2014. № 3. С. 7–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NTE_2014_3_3. (дата звернення: 06.11.2025).

2. Бевз Т. Українці і росіяни під прицілом російської пропаганди. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2015. Вип. 1. С. 150–163. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2015_1_17. (дата звернення: 05.11.2025).

3. Васютинський В. О. Соціально-психологічні особливості самовизначення між українською і російською ідентичностями. *Мова і культура*. 2011. Т. 2, вип. 14. С. 14–20.

4. Велика А. О. Двомовність і мовна політика в Україні (Оглядовий аналіз). *Записки з українського мовознавства*. 2010. Вип. 19. С. 121–129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zukm_2010_19_17. (дата звернення: 06.11.2025).

5. Винарчук Т. В. Росіяни та імперське панування в уявленнях українських селян наприкінці XIX – на початку XX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2016. Вип. 46. С. 95–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2016_46_17. (дата звернення: 06.11.2025).

6. Гриценко П. Українська мова сьогодні : політика, практика, сенси. *Віче*. 2014. № 15–16. С. 47–51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2014_15-16_27. (дата звернення: 05.11.2025).

7. Демченко В. М. Мовне середовище. Екстралінгвістичний нарис про південь України : монографія. Херсон : АЙЛАНТ, 2001. 212 с.

8. Демченко В. М., Лопушинський І. П. «Деокупація» антропонімів як маркер національної самосвідомості та ідентичності українців. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 61. Том 4. С. 48–53. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-4-8>.

9. Димніч Н. Д. Двомовність телебачення України як наслідок системної мовної агресії Росії. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. 2015. № 2. С. 462–471. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvntsh_sl_2015_2_45. (дата звернення: 05.11.2025).

10. Дослідження: чи зазнають дискримінації російськомовні українці? URL: <https://ua.korrespondent.net/articles/4598645-doslidzhennia-chy-zaznauit-dyskryminatsii-rosiiskomovni-ukraintsi>. (дата звернення: 05.11.2025).

11. Іванов І. Двомовність і процеси політичної ідентичності і поліетнічному суспільстві. *Політичний менеджмент*. 2008. № 2. С. 66–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2008_2_9. (дата звернення: 05.11.2025).

12. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 05.11.2025).

13. Малярчук Н. Г. Росіяни в етнічній структурі населення південно-східної України (за матеріалами Всесоюзного перепису населення 1926 р.). *Нові сторінки історії Донбасу*. 2017. Кн. 26. С. 155–167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nsid_2017_26_16. (дата звернення: 06.11.2025).

14. Мовний коментар до Конституції України та інших нормативних актів / за ред. Павла Гриценка, Сергія Головатого; Конституційний Суд України, Постійна комісія з питань правничої термінології; Ін-т укр. мови НАН України. Харків : Право, 2025. 352 с.

15. Новікова О. О., Пономаренко К. В. Двомовність Донеччини : причини та наслідки. *Studia philologica*. 2017. Вип. 9. С. 158–165. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stfil_2017_9_26. (дата звернення: 05.11.2025).

16. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про офіційний статус російської мови в Україні». URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=51200&pf35401=303300> (дата звернення: 05.11.2025).

17. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25 квітня 2019 року № 2704–VIII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>. (дата звернення: 05.11.2025).

18. Про мови в Українській РСР : Закон УРСР, зі змінами і доповненнями, внесеними законами України від 28 лютого 1995 року, від 6 березня 2003 року. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8312-11#text>. (дата звернення: 05.11.2025).

19. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності : Закон України від 13 грудня 2022 року № 2834–IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/t222834>. (дата звернення: 05.11.2025).

20. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 14 липня 2021 року № 1–р/2021. Справа № 1–179/2019(4094/19). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21#Text>. (дата звернення: 05.11.2025).

21. Савойська С. В., Панібудьласка В. Ф., Тугай А. М. Українська мова як державна : освіта, політика : монографія / за ред. С. В. Савойської; Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт. К. : Вища школа, 2009. 319 с.

22. Українсько-російська двомовність. *Лінгвосоціокультурні аспекти: зб. наук. пр.* / за заг. ред. д-ра філол. наук Ставицької Л. О.; Ін-т укр. мови НАН України, відділ. соціолінгвістики. К. : ПУЛЬСАРИ, 2007. 200 с.

23. Українцями вважають себе 92% громадян нашої держави. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3475267-ukraincami-vvazaut-sebe-92-gromadan-nasoi-derzavi.html>. (дата звернення: 05.11.2025).

24. 84% українців вважають, що російськомовні в Україні не зазнають утисків — КМІС. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-utysky-rosijskomovnyh-opytuvannya-kmis/32457176.html>. (дата звернення: 05.11.2025).

25. Голова Верховної Ради України Руслан Стефанчук провів робочу нараду на тему «Українізація національного законодавства». URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Top-novyna/267539.html>. (дата звернення: 05.11.2025).

REFERENCES

1. Azhniuk B. (2014). Yevropeiska khartiia — yevropeiska dvomovnist [European Charter — European bilingualism]. *Narodna tvorchist ta etnolohiia – Folk art and ethnology*, 3, 7–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NTE_2014_3_3. (accessed: 06.11.2025). [in Ukrainian]

2. Bevz T. (2015). Ukraintsi i rosiiany pid prysilom rosiiskoi propahandy [Ukrainians and Russians targeted by Russian propaganda]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy – Scientific Notes of the I. F. Kuras Institute of Political and Ethno-National Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 1, 150–163. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2015_1_17. (accessed: 05.11.2025). [in Ukrainian]

3. Vasiutynskyi V. O. (2011). Sotsialno-psykholohichni osoblyvosti samovyznachennia mizh ukrainskoiu i rosiiskoiu identychnostiamy [Social and psychological characteristics of self-identification between Ukrainian and Russian identities]. *Mova i kultura – Language and culture*, 2 (14), 14–20. [in Ukrainian]

4. Velyka A. O. (2010). Dvomovnist i movna polityka v Ukraini (Ohliadovyi analiz) [Bilingualism and language policy in Ukraine (Review analysis)]. *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva – Notes on Ukrainian*

Linguistics, 19, 121–129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zukm_2010_19_17. (accessed: 06.11.2025). [in Ukrainian]

5. Vynarchuk T. V. (2016). Rosiany ta imperske panuvannia v uiavlenniakh ukrainskykh selian naprykintsi XIX – na pochatku XX st. [Russians and imperial rule in the minds of Ukrainian peasants in the late 19th and early 20th centuries]. *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu* – Scientific works of the History Department of Zaporizhzhia National University, 46, 95–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2016_46_17. (accessed: 06.11.2025). [in Ukrainian]

6. Hrytsenko P. (2014). Ukrainska mova sohodni : polityka, praktyka, sensy [The Ukrainian language today : politics, practice, meanings]. *Viche – Assembly*, 15–16, 47–51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2014_15-16_27. (accessed: 05.11.2025). [in Ukrainian]

7. Demchenko V. M. (2001). Movne seredovyshe. Ekstralinhvistychni narys pro pivden Ukrainy : monohrafiia [Language environment. Extralinguistic sketch of southern Ukraine : monograph]. Kherson : AILANT, 212 p. [in Ukrainian]

8. Demchenko V. M., Lopushynskyi I. P. (2023). «Deokupatsiia» antroponimiv yak marker natsionalnoi samosvidomosti ta identychnosti ukrainsiv [The «de-occupation» of anthroponyms as a marker of national self-awareness and identity among Ukrainians]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk : mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka* – Current issues in the humanities : inter-university collection of scientific works by young scientists from Ivan Franko State Pedagogical University of Drohobych, 61 (4), 48–53. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-4-8>. [in Ukrainian]

9. Dymnich N. D. (2015). Dvomovnist telebachennia Ukrainy yak naslidok systemnoi movnoi ahresii Rosii [The bilingualism of Ukrainian television as a consequence of Russia's systematic linguistic aggression]. *Prykarpatskyi visnyk NTSh. Slovo* – Carpathian Herald of the Shevchenko Scientific Society. Word, 2, 462–471. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvntsh_sl_2015_2_45. (accessed: 05.11.2025). [in Ukrainian]

10. Doslidzhennia : chy zaznaiut dyskryminatsii rosiiskomovni ukraintsi? (2023). [A study : Are Russian-speaking Ukrainians facing discrimination?] URL: <https://ua.korrespondent.net/articles/4598645-doslidzhennia-chy-zaznauit-dyskryminatsii-rosiiskomovni-ukraintsi>. (accessed: 05.11.2025). [in Ukrainian]

11. Ivanov I. (2008). Dvomovnist i protsesy politychnoi identychnosti i poliietnichnomu suspilstvi [Bilingualism and processes of political identity in a multi-ethnic society]. *Politychnyi menedzhment* – Political management, 2, 66–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2008_2_9. (accessed: 05.11.2025). [in Ukrainian]

12. Konstytutsiia Ukrainy, pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 chervnia 1996 roku. (1996) [The Constitution of Ukraine, adopted at the fifth session of the Verkhovna Rada of Ukraine on 28 June 1996]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (accessed: 05.11.2025). [in Ukrainian]

13. Maliarchuk N. H. (2017). Rosiany v etnichnii strukturi naselennia pivdenno-skhidnoi Ukrainy (za materialamy Vsesoiuznoho perepysu naselennia 1926 r.) [Russians in the ethnic structure of the population of south-eastern Ukraine (based on data from the 1926 All-Union Population Census)]. *Novi storinky istorii Donbasu*, 26, 155–167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nsid_2017_26_16. (accessed: 06.11.2025). [in Ukrainian]

14. Hrytsenko P., Holovatyi S. (Eds.). (2025). *Movnyi komentar do Konstytutsii Ukrainy ta inshykh normatyvnykh aktiv* [Language commentary on the Constitution of Ukraine and other normative acts]. Konstytutsiinyi Sud Ukrainy; Postiina komisiia z pytan pravnychoi terminolohii; Instytut ukrainskoi movy NAN Ukrainy. Kharkiv : Pravo, 352 p. [in Ukrainian]

15. Novikova O. O., Ponomarenko K. V. (2017). *Dvomovnist Donechchyny : prychny ta naslidky* [Bilingualism in Donetsk Region : causes and consequences]. *Studia philologica*, 9, 158–165. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stfil_2017_9_26 (accessed: 05.11.2025). [in Ukrainian]

16. *Verkhovna Rada Ukrainy*. Poiasniuvalna zapyska do proiektu Zakonu Ukrainy «Pro ofitsiinyi status rosiiskoi movy v Ukraini» [Explanatory note to the draft Law of Ukraine «On the official status of the Russian language in Ukraine»]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=51200&pf35401=303300>. (accessed: 05.11.2025). [in Ukrainian]

17. *Verkhovna Rada Ukrainy*. (2019). Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi : Zakon Ukrainy vid 25.04.2019 № 2704–VIII [On ensuring the functioning of the Ukrainian language as the state language : Law of Ukraine № 2704–VIII of 25 April 2019]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>. (accessed: 05.11.2025). [in Ukrainian]

18. *Verkhovna Rada Ukrainy*. Pro movy v Ukrainskii RSR : Zakon URSR (zi zminamy i dopovnenniamy, vnesenymy zakonamy Ukrainy vid 28.02.1995, vid 06.03.2003). [On Languages in the Ukrainian SSR : Law of the Ukrainian SSR, with amendments and additions made by the laws of Ukraine dated 28 February 1995 and 6 March 2003]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8312-11#text>. (accessed: 05.11.2025). [in Ukrainian]

19. *Verkhovna Rada Ukrainy*. (2022) Pro osnovni zasady derzhavnoi polityky u sferi utverdzhennia ukrainskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti : Zakon Ukrainy vid 13.12.2022 № 2834–IX. [On the fundamental principles of state policy in the sphere of affirming Ukrainian national and civic identity : Law of Ukraine № 2834–IX of 13 December 2022]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/t222834>. (accessed: 05.11.2025). [in Ukrainian]

20. *Konstytutsiinyi Sud Ukrainy*. (2021). Rishennia u spravi za konstytutsiinym podanniam 51 narodnoho deputata Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) Zakonu Ukrainy «Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi» vid 14.07.2021 № 1–r/2021. Sprava № 1–179/2019(4094/19) [Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case of the constitutional submission of 51 People's Deputies of Ukraine regarding the compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the Law of Ukraine «On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language» dated 14 July 2021 № 1–r/2021. Case № 1–179/2019(4094/19)]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21#Text>. (accessed: 05.11.2025). [in Ukrainian]

21. Savoiska S. V., Panibudlaska V. F., Tuhai A. M. (2009). *Ukrainska mova yak derzhavna : osvita, polityka : monohrafiia* [Ukrainian as the state language : education, politics: monograph]. Kyiv : Vyshcha shkola, 319 p. [in Ukrainian]

22. Stavytska L. O. (Ed.). (2007). *Ukrainsko-rosiiska dvomovnist* [Ukrainian-Russian bilingualism]. *Linhvosotsiokulturni aspekty : zbirnyk naukovykh prats* – Linguistic and sociocultural aspects : collection of scientific works. Instytut ukrainskoi movy NAN Ukrainy, viddil sotsiolinhvistyky. Kyiv : PULSARY, 200 p. [in Ukrainian]

23. *Ukrinform*. (2022). Ukraintsiamy vvazhaiut sebe 92% hromadian nashoi derzhavy [92% of citizens of our country consider themselves Ukrainians]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3475267-ukraincami-vvazaut-sebe-92-gromadan-nasoi-derzavi.html>. (accessed: 05.11.2025). [in Ukrainian]
24. *Radio Svoboda*. (2023). 84% ukraintsiv vvazhaiut, shcho rosiiskomovni v Ukraini ne zaznaiut utyskiv — KMIS [84% of Ukrainians believe that Russian speakers in Ukraine are not oppressed — KMIS]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-utysky-rosijskomovnyh-opytuvannya-kmis/32457176.html>. (accessed: 05.11.2025). [in Ukrainian]
25. *Verkhovna Rada Ukrainy*. (2025). Holova Verkhovnoi Rady Ukrainy Ruslan Stefanchuk proviv robochu naradu na temu «Ukrainizatsiia natsionalnoho zakonodavstva» [The Chairman of the Verkhovna Rada of Ukraine, Ruslan Stefanchuk, held a working meeting on the topic of «Ukrainisation of national legislation»]. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Top-novyna/267539.html>. (accessed: 05.11.2025). [in Ukrainian]